

Η Ορθόδοξη ερμηνεία της φύσεως του Θεού και η ορθή ερμηνεία της αλληλοπεριχώρησης (Παντελεήμων Τομάζος, Θεολόγος υπ. ΜΔΕ Δογματικής Θεολογίας)

/ [Πεμπτουσία](#)

Ο τρόπος με τον οποίον ο Θεός ασκεί την οντολογική ελευθερία Του, εκείνο που τον κάνει να είναι οντολογικά ελεύθερος, είναι ότι υπερβαίνει και καταργεί την οντολογική αναγκαιότητα της ουσίας με το να είναι Θεός ως Πατήρ, δηλαδή ως Εκείνος που γεννά τον Υιό και εκπορεύει το Άγιο Πνεύμα »[1]. Άρα « το πρόσωπο του Θεού Πατρός προηγείται και καθορίζει την ουσία Του, δεν καθορίζεται απ' αυτήν » [2]. Συνεπώς ο ένας Θεός δεν είναι η μία (αναγκαστική) ουσία, αλλά ο Πατήρ, ο οποίος είναι η αιτία της γεννήσεως του Υιού και της εκπορεύσεως του Αγίου Πνεύματος. «Από την πρώτη στιγμή που εμφανίστηκε στην σκηνή της ιστορίας η Χριστιανική Εκκλησία, αναφέρονταν στην Αιτιώδη Αρχή του υπάρχειν όχι

με την λέξη Θεός αλλά με την λέξη ο Πατήρ »[3].

Συμπέρασμα των θέσεων αυτών είναι, πως η ενότητα του Θεού βασίζεται στο πρόσωπο του Θεού Πατρός. Αντιθέτως η πατερική θεολογία προβάλλει το ομοούσιο ως «φύλακα» της ενότητας του Θεού, δηλαδή η ενότητα της θεότητας κατανοείται ως ενότητα εν τη ουσία [4] και όχι στο πρόσωπο του Πατρός. Ο Θεός είναι ένας επειδή μία είναι η ουσία Του και όχι επειδή ένα είναι το αίτιο [5] υπάρξεως του Υιού και του Πνεύματος. Αυτές οι θέσεις περί κοινοποιήσεως της ουσίας του Πατρός στον Υιό και στο Άγιο Πνεύμα, όπως και η θεώρηση της φύσης ως κάτι το αναγκαστικό, είναι ευρέως διαδεδομένες στον ορθόδοξο χριστιανικό χώρο, αλλά δεν εκφράζουν την πατερική – βιβλική διαδασκαλία της Εκκλησίας.

Η θεώρηση της ουσίας ως ανάγκη, δεν είναι καινοτομία. Αντιθέτως την συναντούμε στον Αριστοτέλη και στον Άρειο. Ο δεύτερος προσπαθούσε να πείσει τους Ορθοδόξους πως δεν μπορεί ο Υιός να είναι φυσικό γέννημα του Πατρός, διότι έτσι θα εισαγάγονταν ανάγκη στην θεότητα. Με άλλα λόγια κατουσίαν σχέση σημαίνει, για τους Αρειανούς, κατ' ανάγκην σχέση [6]. Κατά τον αιρεσιάρχη, η ελευθερία του Θεού Πατρός διασφαλίζεται μόνο με την ετερουσιότητα του Υιού και του Πνεύματος. Συνεπάγεται, λοιπόν πως ο Υιός και το Πνεύμα είναι κτίσματα της βούλησης του Πατρός, κατά τον Άρειο. Αντιθέτως ο Υιός, σύμφωνα με την πατερική διδασκαλία της εκκλησίας, δεν είναι κτιστός, ούτε ποίημα της βουλήσεως του Πατρός. Ο Υιός είναι η ίδια η βούληση, δύναμη και θέληση του Πατρός [7], το ενούσιο και ενυπόστατο θέλημα του Θεού [8]. Επομένως δεν

γεννάται ελευθέρως εκ της βουλήσεως του Πατρός, όπως υποστηρίζουν ακράδαντα ορισμένοι θεολόγοι. Ο Υιός γεννάται εκ της φύσεως του Πατρός, φυσικώς [9], η αλλιώς εκ της ουσίας του Πατρός [10], όσο και αν η λέξη «ουσία» ενοχλεί και ταράσσει ορισμένους σύγχρονους θεολόγους, ως ένα δήθεν κακέκτυπο απομεινάρι της μεσαιωνικής μεταφυσικής. Ελευθέρως δημιουργείται μόνο η κτίση από τον Θεό δια της κοινής θείας ενεργείας εκ Πατρός δι' Υιού εν Αγίω πνεύματι.

Η Ορθόδοξη θεολογία από την άλλη, μας παρουσιάζει εντελώς διαφορετικά τον Τριαδικό Θεό. Πρώτον, τα Πρόσωπα της Αγίας Τριάδος δεν αλληλοπεριχωρούνται με σύγχυση, συμφυρμό και συναλοιφή όπως στην αίρεση του Σαβέλλιου [11], αλλά περιχωρούνται κατα την κοινή Τους φύση, ουσία, φυσικά ιδιώματα, βούληση και ενέργεια και όχι κατά τις υποστάσεις και τα υποστατικά προσόντα. Στην Αγία Τριάδα, οι Τρεις θείες υποστάσεις έχουν κοινή θέληση και κοινή ενέργεια [12]. Εάν δεχθούμε αλληλοπεριχώρηση υποστάσεων, θα πλησιάσουμε σε έναν ήπιο Σαβελλιανισμό στην καλύτερη ή σε μία πλήρη άρνηση, σύγχυση των υποστατικών ιδιωμάτων, στη χειρότερη των περιπτώσεων. «Στην Αγία Τριάδα υπάρχει ταυτότητα ουσίας, ενεργείας, θελήματος και σύμπνοια γνώμης και ταυτότητα εξουσίας, δυνάμεως και αγαθότητας, όχι ομοιότητα αλλά ταυτότητα και μία έξαρση της κινήσεως. Μία λοιπόν είναι η ουσία, μία αγαθότητα, μία δύναμη, μία θέληση, μία εξουσία, μία και η αυτή, όχι τρεις όμοιες μεταξύ τους, αλλά μία και η αυτή κίνηση των τριών υποστάσεων. Σε όλα είναι ένα ο Πατήρ, ο Υιός και το Άγιο Πνεύμα εκτός από την αγεννησία, την γέννηση και την εκπόρευση» [13].

Παραπομπές:

- 1. Ιωάν. Ζηζιούλας, Η ιδιοπροσωπία του νέου ελληνισμού, συλλογή κειμένων, Ίδρυμα Γουλανδρή - Χόρν, Αθήνα 1983, σελ. 314**
- 2. Χρ.Γιανναράς, Το Αλφαβητάρι της πίστης, εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 1983, σελ.59**
- 3. Χρ.Γιανναράς, Οντολογία του προσώπου, προσωποκεντρική οντολογία, εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα 2016, σελ. 54**
- 4. Μ. Βασίλειος, Ανατρεπτικός του Απολογητικού του Ευνομίου Α', PG 29, 556 B**
- 5. Γ. Γεώργιος Καραλής, Η μωρία του Θεού και η σοφία του ανθρώπου, διαδρομές μεταξύ θεολογίας και πνεύματος της εποχής, εκδόσεις Αρμός, Αθήνα 2017, σελ. 52**
- 6. Ιωάν. Ρωμανίδης, Πατερική Θεολογία, εκδόσεις Παρακαταθήκη, Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 274**
- 7. Ιωάν. Δαμασκηνός, Έκδοσις Ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως, PG 94,**

856A

8. Γρηγ. Νύσσης, Κατά Ευνομίου Γ', PG 45, 776A

9. Ιωάν. Δαμασκηνός, Έκδοσις Ακριβής της Ορθοδόξου Πίστewος, PG 94, 820B

10. Ιωάν. Ρωμανίδης, Δογματική και Συμβολική Θεολογία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας Τόμος Β, εκδόσεις Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2009, σελ. 5 (Σύμβολο Νίκαιας), Μ. Βασίλειος, Ανατρεπτικός του Απολογητικού του Ευνομίου Β', PG 29, 624B

11. Ιωάν, Δαμασκηνός, Έκδοσις ακριβής της Ορθοδόξου πίστewος, PG 94, 829D

12. Ν. Ξεξάκης, Ορθόδοξη Δογματική Θεολογία Τόμος 1, εκδόσεις Έννοια, Αθήνα 2012, σελ. 220

13. Ιωάν. Δαμασκηνός, Έκδοσις Ακριβής της Ορθοδέξου πίστewος, PG 94, 828C - 828D